

MICHAEL MORYS-TWAROWSKI
(Cieszyn)

**Dlaczego również historycy powinni recenzować prace
z zakresu antroponomastyki?
(Izabela Łuc, *Słownik nazwisk mieszkańców południowego
Śląska XIX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego,
Katowice 2016, ss. 448)**

Słowniki nazwisk są zawsze ciekawą lekturą dla historyków, zwłaszcza tych zajmujących się genealogią. W przypadku Śląska Cieszyńskiego najnowszą tego typu publikacją jest praca Izabeli Łuc *Słownik nazwisk mieszkańców południowego Śląska XIX wieku*, będąca owocem dziesięcioletnich badań¹. Autorka przez całą swoją karierę naukową jest związana z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, głównie z Wydziałem Etnologii i Nauk o Edukacji (z siedzibą w Cieszynie), gdzie pracuje od roku 1999. W 2004 r. na Wydziale Filologicznym UŚ obroniła doktorat z językoznawstwa, a już po publikacji recenzowanej monografii w 2017 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego.

Słownik składa się ze wstępu podzielonego na pięć krótkich rozdziałów oraz z właściwej części słownikowej, która obejmuje ponad 11 tys. nazwisk. W recenzji — z racji własnego warsztatu badawczego — przyjmuję przede wszystkim perspektywę historyka, tym bardziej że praca doczekała się już omówienia w literaturze językoznawczej². Warto nadmienić, że *Słownik* został wysoko oceniony przez recenzentów w postępowaniu habilitacyjnym autorki; np. Kazimierz Ożóg zaliczył go „do najlepszych monografii onomastycznych w polskim językoznawstwie z lat ostatnich”³. Żałować należy, że i na etapie koncepcyjnym, i na etapie recenzji wydawniczej zabrakło konsultacji historycznej, bo bez wątpienia podniosłoby to wartość *Słownika*.

Zasadniczym problemem jest nieadekwatność tytułu do zawartości recenzowanego tomu. Tytułowy „południowy Śląsk” w dialektologii oznacza region tożsamy ze Śląskiem Cieszyńskim⁴ i tak samo rozumie go autorka. Przy okazji, wymiennie używa określeń Śląsk Cieszyński i Księstwo Cieszyńskie. O ile sam uważam takie

¹ ŁUC 2016.

² BORTLICZEK 2017, s. 303–306; BOGOCZOVÁ 2017 (non vidi).

³ Postępowanie awansowe 2017.

⁴ KARAŚ 2010.

rozwiązanie za najbardziej uprawnione, o tyle w literaturze naukowej — o czym warto byłoby wspomnieć — budzi ono zastrzeżenia⁵.

Izabela Łuc twierdzi, że „Księstwo Cieszyńskie terytorialnie ukształtowało się po wojnach prusko-austriackich w pierwszej połowie XVIII wieku” (s. 7). Być precyzyjnym, ukształtowało się w 1290 r., zmieniając swoje granice na przestrzeni stuleci (w szczególności odnosi się do okresu do 1653 r., kiedy włądała nim miejscowa linia Piastów). Po wojnach śląskich w granicach monarchii Habsburgów pozostał jedynie południowy Śląsk (w rozumieniu geograficznym), który później stał się krajem koronnym — Śląskiem Austriackim. Jego wschodnią część nazywa się w polskiej literaturze przedmiotu Śląskiem Cieszyńskim. Wymiennie używa się również określenia Księstwo Cieszyńskie, chociaż w jego skład weszły także tereny (Bogumin i okolice) należące wcześniej do Księstwa Raciborskiego.

Niepełna jest informacja, że Śląsk Cieszyński w XIX w. został podzielony na trzy powiaty polityczne: bielski (z powiatami sądowymi w Bielsku, Strumieniu i Skoczowie), frysztacki (z powiatami sądowymi we Frysztacie i Boguminie) i cieszyński (z powiatami sądowymi w Cieszynie, Jabłonkowie i we Frydku) (s. 7). W 1849 r. powstały powiaty polityczne bielski, cieszyński i frydecki, w roku 1868 zlikwidowano frydecki i utworzono frysztacki. Kolejne zmiany administracyjne nastąpiły w roku 1901, który nie mieści się w ramach chronologicznych pracy⁶. Tych niezręczności można byłoby uniknąć, sięgając do najnowszej, wielotomowej syntezy dziejów regionu pod redakcją Idziego Panica⁷. Są to jednak niuanse niewpływające na główny tok wyводу autorki.

Więszym problemem jest to, że zgodnie z tytułem praca powinna traktować o Śląsku Cieszyńskim; również we wstępie podkreślono, że „*Słownik nazwisk mieszkańców południowego Śląska XIX wieku* jest pierwszym antroponomastykonem obejmującym swym zakresem region południowego Śląska w okresie największego dla tego obszaru rozwoju” (s. 13). Tymczasem w innym miejscu pada stwierdzenie, że „Zebrane antroponimy obrazują proces ostatecznego kształtowania się oraz stabilizacji funkcji XIX-wiecznych nazwisk na Śląsku Cieszyńskim, reprezentujących miasto Cieszyn wraz z okolicznymi miejscowościami, ze wsiami, z koloniami i przysiółkami” (s. 7), co jest bliższe prawdzie.

W rzeczywistości praca dotyczy bowiem nazwisk z terenu Cieszyna i kilkunastu okolicznych miejscowości wchodzących w skład ówczesnych parafii — rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie i ewangelicko-augsburskiej w Cieszynie (ich obszary nie pokrywały się, parafia ewangelicka obejmowała więcej miejscowości, o czym poniżej). Jeżeli tytuł miałby odzwierciedlać zawartość tomu, kwerendą należałoby objąć metryki kilkudziesięciu parafii i ewentualnie arkusze spisowe z lat 1880 i 1890, zachowane dla niektórych miejscowości w Archiwum Pań-

⁵ SPYRA 2012, s. 10–11.

⁶ NOWAK 2013, s. 12–13.

⁷ SPYRA 2012; *Śląsk Cieszyński* 2013.

stwowym w Bielsku-Białej i w Archiwum Powiatowym we Frydku-Mistku (Státní okresní archiv Frýdek-Místek).

Wystarczy otworzyć dowolną księgę metrykalną, by odnaleźć nowe, nie-uwzględnione w *Słowniku* nazwiska: np. 1 lutego 1857 we Frydku Jan Odrobina („Johann Odrobina”) poślubił Marię Zelibor („Marianna Zelibor”)⁸. Trudno też zgodzić się z autorką, że „ani czeszczyzna, ani niemcezyzna (jako języki narzucone) nie zdołały się przyjąć wśród miejscowej ludności. Czeski i niemiecki pozostały tylko językami urzędowymi dokumentów oraz w niektórych wypadkach — sfery urzędowej” (s. 8, przypis 7). Jeżeli piszemy o całym Śląsku Cieszyńskim, to należy pamiętać i o autochtonicznej ludności w okolicach Frydku i Ostrawy, mówiącej po morawsku (czesku), i o Niemcach z „bielskiej wyspy językowej”⁹.

Oczywiście zestawienie słownika nazwisk dla całego Śląska Cieszyńskiego w XIX w. jest zadaniem dla zespołu badaczy. Niemożliwością jest, aby tak rozległą kwerendę przeprowadziła jedna osoba, w takim wypadku należałoby jednak precyzyjnie sformułować temat pracy¹⁰. Izabela Łuc tak czy inaczej opracowała obszerny materiał, na który złożyło się kilkadziesiąt tomów metryk ze wspomnianych parafii oraz materiały z Archiwum Państwowego w Cieszynie, konkretnie z zespołu Akta Miasta Cieszyna, szkoda jednak, że nazwa zespołu nie pada w żadnym miejscu (nawet w bibliografii, s. 431), a czytelnik musi się jej domyślać na podstawie skrótu AMC.

Przyjmując nawet jednak, że *Słownik* miał objąć jedynie Cieszyn i najbliższe okolice, należało poszerzyć zakres kwerendy. Parafia ewangelicko-augsburska w Cieszynie obejmowała większy teren niż parafia rzymskokatolicka, stąd w przypadku mieszkańców ponad dwudziestu wiosek uwzględnione zostały wyłącznie nazwiska ewangelików. Dotyczy to miejscowości Bażanowice (parafia rzymskokatolicka w Goleszowie), Brzezówka i Markłowice (parafia rzymskokatolicka w Pogwizdowie)¹¹, Dziegielów, Kojkowice i Puńców (parafia rzymskokatolicka w Puńcowie), Gumna i Ogrodzona (parafia rzymskokatolicka w Ogrodzonej), Hażlach (parafia rzymskokatolicka w Kończycach Wielkich)¹², Kocobędz, Koniazków koło Cieszyna, Koty, Mistrzowice i Stanisłowice (parafia rzymskokatolicka w Cierlicku), Końska (parafia rzymskokatolicka w Końskiej), Leszna Dolna i Trzyniec (parafia rzymskokatolicka w Lesznej Górnej)¹³, Łąki (parafia rzymskokatolicka w Łąkach), Niebory, Trzycież i Wielopole (parafia rzymskokatolicka w Trzycieżu), Olbrachcice (parafia rzymskokatolicka w Karwinie), Ropica i Żuków Dolny (para-

⁸ ZAO, SMSK, sygn. Fr VII 13, Metryki ślubów parafii rzymskokatolickiej we Frydku 1857–1877, k. 1v.

⁹ O obliczu językowym regionu do połowy XIX w. vide PANIC 2016.

¹⁰ Jak np. LIPOWSKI 2002.

¹¹ Księgi metrykalne tamtejszej parafii, uchodzące za zaginione, odnaleziono dopiero w 2016 r.

¹² Część metryk parafii w Kończycach Wielkich z XIX w., dotyczących jedynie Hażlacha, trafiła do erygowanej w 1932 r. parafii w Hażlachu.

¹³ Cf. KUŚKA, ZBYLUT-JADCZYK 2016.

fia rzymskokatolicka w Ropiczy, z tym, że Żuków Dolny należał do niej dopiero od 1811 r.) i Trzanowice Dolne (parafia rzymskokatolicka w Gnojniku). Metryki w parafiach rzymskokatolickich — w przeciwieństwie do ewangelickich — prowadzono z podziałem na miejscowości, więc tutaj dałoby się zniwelować dysproporcje wyznaniowe przy mniejszym nakładzie pracy, niż dopasowując zakres kwerendy do granic parafii rzymskokatolickich¹⁴.

Wniosek autorki, że „Ów fakt większego zróżnicowania w zakresie nazwisk częstszych wśród ewangelików można odnieść do zjawiska migracji protestantów z różnych regionów geograficznych na teren Śląska Cieszyńskiego, ponieważ na tym obszarze ewangelicy znaleźli schronienie dla siebie i swego wyznania” (s. 53) jest zatem błędny. Po pierwsze, wypisując nazwiska ewangelickie występujące na terenie danych miejscowości, nie uwzględniając przy tym katolickich, należy się spodziewać, że większa różnorodność będzie dotyczyła tych pierwszych. Co więcej, gdyby objęto kwerendą np. metryki z terenów Zagłębia Ostrawsko-Karwińskiego udałoby się odnaleźć tysiące nazwisk katolickich emigrantów (głównie z Galicji, ale też np. z Włoch) osiedlających na Śląsku Cieszyńskim¹⁵. Po drugie — sytuacja protestantów w „długim wieku XIX” na Śląsku Cieszyńskim nie różniła się od położenia ich współwyznawców w innych częściach monarchii austriackiej. Po trzecie — analiza statystyk wyznaniowych wskazuje na niewielki spadek procentowy udziału protestantów wśród mieszkańców tego regionu w XIX w.¹⁶

Pewne wątpliwości budzą też ramy czasowe pracy (1800–1900). Nie chodzi nawet o literalne traktowanie pojęcia XIX w. (wtedy badaniami powinny zostać objęte lata 1801–1900). Sądzę, że lepszym terminem początkowym byłyby 1781 r., kiedy zniesiono poddaństwo osobiste chłopów na Śląsku Cieszyńskim¹⁷. Swoją drogą autorka twierdzi, że poddaństwo osobiste zniesiono w 1810 r. (s. 15), co jest prawdą w odniesieniu do znajdującego się w granicach Prus Górnego Śląska, a nie Śląska Cieszyńskiego. Jako termin końcowy nasuwa się 1914 r., czyli wybuch I wojny światowej, ale tutaj pojawiłby się oczywisty problem z dostępnością ksiąg metrykalnych przechowywanych w Urzędach Stanu Cywilnego. Przekonujący jest za to zastosowany przez autorkę podział na trzy podokresy: rolniczy (do 1839 r.), przejściowy (1840–1859) i wielkich przeobrażeń (od 1860 r.).

Jeden z podrozdziałów zatytułowany jest „Najczęstsze nazwiska południowego Śląska”, chociaż w istocie chodzi przede wszystkim o nazwiska z Cieszyna i najbliższych okolic. Niemniej nawet w odniesieniu do tego terenu, zestawienie jest w znacznej części nieprzydatne. Jak wspomniałem wyżej, podstawowymi źródłami dla *Słownika* były metryki parafii ewangelickiej i katolickiej w Cieszynie, a na podsta-

¹⁴ Wyjątkiem są Trzanowice należące do dwóch parafii ewangelicko-augsburskich (Cieszyn i Ligotka Kameralna), a jednej rzymskokatolickiej (Gnojnik).

¹⁵ Włoskie częściowo zestawia ŻAGAN 2016.

¹⁶ MORYS-TWAROWSKI 2013, s. 301–302.

¹⁷ SPYRA 2012, s. 92.

wie liczby wymienionych w nich wzmianek zestawiono „Rangowy wykaz najpopularniejszych nazwisk południowego Śląska” (s. 54) i „Rangowy wykaz popularnych odapelatywnych nazwisk cieszyńskich” (s. 56–58), sumując liczbę odnotowań danego nazwiska z metryk ewangelickich i katolickich (i wzmianki w dokumentach z Archiwum Państwowego w Cieszynie). Problem w tym, że do 1848 r. metryki parafii ewangelicko-augsburskich na Śląsku Cieszyńskim miały charakter prywatny. Informację o chrzcie, ślubie czy zgonie pastor ewangelicki notował na użytek swojej wspólnoty wyznaniowej w metrykach ewangelickich, a jednocześnie wpisywał do metryk właściwej parafii rzymskokatolickiej. Inaczej mówiąc, do 1848 r. dla ewangelików wpisy się dublowały. W przypadku korekty tabel nie wystarczy nawet prosta operacja odjęcia wpisów ewangelickich sprzed 1848 r., bo część z nich dotyczyła mieszkańców wsi należących do innych parafii rzymskokatolickich, nieobjętych kwerendą. Do tego dochodzi przypadek Żukowa Dolnego, należącego na początku XIX w. do parafii rzymskokatolickiej w Cieszynie, a od 1811 r. do parafii w Ropicy. Jedynie zestawienie nazwisk występujących do 1848 r. na podstawie metryk parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie dawałoby reprezentatywną statystykę popularności nazwisk w samym mieście i jego najbliższych okolicach dla pierwszej połowy XIX w.

W partii poświęconej omówieniu literatury przedmiotu zabrakło pionierskiej na gruncie regionalnym pracy ks. Józefa Firli zatytułowanej *Nazwy słowiańskie w cieszyńskiej ziemi*, publikowanej w 1895 r. na łamach „Gwiazdki Cieszyńskiej”; autor wyjaśnił tam etymologię szeregu nazwisk występujących na Śląsku Cieszyńskim¹⁸. Brak też monografii Franciszka Popiołka *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim*, gdzie ten zasłużony historyk regionalista poruszał kwestię etymologii nazwisk mieszkańców opisywanych przez siebie wiosek¹⁹.

Porównując występowanie nazwisk na Śląsku Cieszyńskim w wieku XIX i w okresie wcześniejszym (na podstawie literatury), Izabela Łuc stwierdza, że nazwisk Górniok i Matłoch nie notuje słownik Władysława Milerskiego (s. 58). Tymczasem nazwisko „Matłoch” w prawidłowej wersji Matloch Milerski notuje w swojej książce *Nazwiska cieszyńskie*²⁰. Podobnie jest z nazwiskiem Górniok (na s. 57 jako Górniak), które Milerski odnotowuje również jako Górniok²¹.

Autorka stwierdza, że „Z dokumentacji źródłowej wynika też, że w wieku XIX na Śląsk Cieszyński przybyli obywatele wywodzący się z pozostałych obszarów monarchii austriackiej, legitymujący się nazwiskami: [...] Gorgosch, [...] Hess” (s. 66). Możliwe, że było tak w jednostkowych przypadkach, należy jednak podkreślić, że Gorgoschowicie (Gorgoszowicie) byli rodziną mieszczańską, osiadłą w Cieszy-

¹⁸ FIRLA 1895. O autorze vide BROŻEK 1948.

¹⁹ POPIOŁEK 1939, s. 233–263.

²⁰ MILERSKI 1996, s. 216.

²¹ MILERSKI 1996, s. 147.

nie już w XVII w.²² Z kolei nazwisko Hess nosiły co najmniej dwie rodziny chłopskie z okolic Cieszyna, których genealogie można doprowadzić do XVII w.²³

W wyliczance nazwisk z Księstwa Cieszyńskiego pojawiły się nazwiska osób związanych z miejscowościami znajdującymi się poza jego granicami, jak Żywiec, Myślenice, Biała (chyba że chodziło o Białą koło Jabłonkowa) i Bestwina (s. 65).

W tabeli ze statystyką wyznaniową mieszkańców Cieszyna (s. 52) podano błędnie numery tomów (I i II zamiast II i III), w dodatku w adresie bibliograficznym pojawia się tylko tytuł pracy zbiorowej (*Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. Idzi Panic, I–III, Cieszyn 2010), a należało uwzględnić również autora i tytuł odpowiedniego rozdziału²⁴.

Z usterek, za które winę ponosi korekta, można wskazać błąd ortograficzny w zapisie Komory Cieszyńskiej (jest „komory cieszyńskiej”, s. 17) oraz drobne pomyłki w datach (1971–1901 zamiast 1871–1901 na s. 433; 1936–1849 zamiast 1836–1849 na s. 432). W bibliografii jako autor *Dziejów Śląska Austriackiego* z 1913 r. figuruje „Popiołek K.” (s. 441), tymczasem powinien być to ojciec Kazimierza Popiołka — Franciszek.

Nazwisko Bielez (s. 92) według autorki pochodzi od słowa „biel” (tłuszcz). W literaturze wskazuje się jednak, że prawdopodobnie jest to spolszczona wersja serbskiego nazwiska „Belos”²⁵. Ten trop wydaje się lepszy, tym bardziej że pojawienie się osób o nazwisku Bielez można powiązać z kolonizacją wałaską górzystych części Śląska Cieszyńskiego.

Nazwisko Bulik (s. 109) pojawia się w metrykach parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie jeszcze w co najmniej trzech wpisach pominiętych przez autorkę²⁶.

Nazwisko Czakoj (s. 119) autorka wywodzi od słowa „czekać”, zresztą podobnie jak wcześniej czynił to Władysław Milerski²⁷. Uderza jednak to, że nazwisko Czakoj na Śląsku Cieszyńskim nosił zaledwie jeden chłopski ród, mieszkający w Kocobędzu i sąsiedniej Ligocie Alodialnej, a dziś zarówno w Polsce, jak i w Czechach jest to nazwisko niezwykle rzadkie. Warto zatem rozważyć możliwość, czy nie jest to spolszczona wersja niesłowiańskiego nazwiska, np. Csakói, występującego w Siedmiogrodzie²⁸.

Warto byłoby sprawdzić, czy wpis z nazwiskiem „Czammerowna” (s. 118) nie odnosi się do przedstawicielki znanej szlacheckiej rodziny Tschammerów.

²² SEMRAD 1994.

²³ Cf. MILERSKI 1996, s. 155.

²⁴ SPYRA 2010a; SPYRA 2010b.

²⁵ POPIOŁEK 1939, s. 234.

²⁶ MORYS-TWAROWSKI 2016b, s. 80, przypis 3.

²⁷ MILERSKI 1996, s. 120; MILERSKI 1998, s. 12.

²⁸ SEBESS 1921, s. 143.

W wykazie brakuje nazwiska Dyboski. Wpis w metrykach parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie z 1891 r. nie dotyczy Dybowskiego (s. 131), ale Dyboskiego, konkretnie narodzin i chrztu Tadeusza (1891–1939), późniejszego lekarza i posła na Sejm II RP²⁹.

Nazwisko Madzia według autorki to nazwisko pochodzące od imienia Magdalena (s. 266), tymczasem w literaturze wywodzi się je od słowa Madziar³⁰.

Pominięto nazwisko Mattencloit, chociaż przedstawiciele tej rodziny szlacheckiej w XIX w. zostali odnotowani w metrykach parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie³¹. Zapewne do przedstawiciela tego rodu odnosi się wypis ze źródła przechowywanego w Archiwum Państwowym w Cieszynie, w którym miał on figurować jako „Emennrich Mottenkloit” (s. 283).

Nazwisko zapisywane kilkakrotnie w metrykach parafii rzymskokatolickiej św. Marii Magdaleny w Cieszynie jako Moris to nazwisko Morys, tymczasem w *Słowniku* obie te formy figurują jako osobne nazwiska o różnej etymologii (s. 282)³².

Nazwisko Górniak/Górniok (s. 162) nie powstało od słowa „góral”, ale zostało utworzone od nazwiska „Górny”, na co wskazuje analiza ksiąg metrykalnych parafii rzymskokatolickich w Cieszynie i Goleszowie oraz parafii ewangelicko-augsburskiej w Cieszynie.

Nazwisko Rzepecki (s. 339) nie pochodzi od wsi Rzepcze (woj. opolskie), ale od wsi Rzepki w dawnym województwie sieradzkim, z której pisała się szlachecka rodzina pieczętująca się herbem Białynia. Wywodził się z niej Bolesław Rzepecki (ur. 1842), redaktor, żonaty z Anną Wiktorowską. Miał z nią syna Włodzimierza Marcina, urodzonego 10 września 1891 w Cieszynie, którego dotyczy wpis będący podstawą odnotowania tego nazwiska w *Słowniku*³³.

Sagura (s. 341) raczej nie jest osobnym nazwiskiem (o etymologii wspólnej z nazwiskiem Sagoń), ale zepsutą wersją nazwiska Zagóra.

Brak włoskiego nazwiska Salice, tymczasem w metrykach parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie zanotowano, że wdowa Barbara Salice zmarła 25 grudnia 1809³⁴.

Nazwisko Strouhal (s. 368) raczej powinno figurować jako Struhal (tego wariantu brak w *Słowniku*), w każdym razie zdaje się, że takiej formy używano zdecydowanie częściej³⁵.

²⁹ PMMC, Metryki chrztów, XXII A, Wyższa Brama, s. 134; GOLEC, BOJDA 1993, s. 87.

³⁰ POPIOŁEK 1939, s. 234.

³¹ MAKOWSKI 1997, s. 57.

³² Biogramy wszystkich odnotowanych osób w: MORYS-TWAROWSKI 2016a.

³³ PMMC, Metryki chrztów, XXII A, s. 133; NIESIECKI 1841, s. 216; BIAŁYNIA-CHOŁODEC-KI 1913, s. 351.

³⁴ PMMC, Metryki zgonów, IV A, Cieszyn, s. 290.

³⁵ Cf. np. GC, XIX, 1866, s. 192; PINDÓR 2010, s. 8, 10.

Nazwisko Świerkiewicz (s. 384) na pewno pojawia się w metrykach parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie więcej niż trzy razy (według autorki raz w 1845 r., dwa razy w 1846 r.), bo odnotowano tam również zgony malarza Edwarda Świerkiewicza (zm. 1875) i jego córki Bronisławy (zm. 1888)³⁶.

Pominięto nazwisko Wöllersdorfer (Wellersdorfer), mimo że w XIX w. rodzina ta mieszkała w Mostach koło Cieszyna i była nieraz notowana w metrykach parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie — np. Adolf Wöllersdorfer zmarł 10 czerwca 1899 w wieku 80 lat³⁷, a jego wnuczka Anna Weronika urodziła się w roku 1887³⁸.

Nazwisko Zagóra (s. 419) może pochodzić od bułgarskiej krainy Zagora, w każdym razie według tradycji rodzinnej ród Zagorów pochodził z Bułgarii i osiedlił się w XVII w. w Ligotce Kameralnej na Śląsku Cieszyńskim³⁹.

Autorka wykonała niezwykle czasochłonną kwerendę, przedstawiła etymologię ponad 11 tys. nazwisk, znacząco powiększyła „korpus” znanych nazwisk, używanych przez mieszkańców dzisiejszej Polski, a *Słownik* będzie nieraz cytowany w pracach dotyczących zarówno antroponomastyki, jak i genealogicznych (a badania genealogiczne to dziś najpopularniejszy przejaw zainteresowania przeszłością).

Wadami recenzowanej pracy jest nieadekwatność tytułu do treści, wypisanie dla części miejscowości jedynie nazwisk notowanych w metrykach ewangelickich, a przy analizach ilościowych zdublowanie danych dla ewangelików mieszkających w latach 1800–1848 na terenie parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie. Sądzę, że błędy te dałoby się wyeliminować, gdyby zdecydowano się na drugą recenzję wydawniczą, przygotowaną przez osobę naukowo zajmującą się historią, co — moim zdaniem — powinno być zasadą przy tego typu publikacjach. Pozostałe uwagi dotyczą kwestii mniej ważnych, niewpływających na tok wyводу autorki.

Jak podkreśliłem na wstępie, piszę z perspektywy historyka, stąd recenzja może sprawiać wrażenie zbyt krytycznej, tym bardziej że — z racji braku kompetencji — pomiąłem zagadnienia językoznawcze, stanowiące przecież zgrab część opisowej *Słownika*. Optymalnie byłoby potraktować ją jako swoisty appendix do omówień recenzowanej pracy zamieszczonych w czasopismach z zakresu językoznawstwa⁴⁰.

³⁶ MORYS-TWAROWSKI 2017, s. 343.

³⁷ PMMC, Metryki zgonów, IX B, Mosty, s. 19.

³⁸ PMMC, Metryki chrztów, XXI B, Mosty, s. 9.

³⁹ PE, LIII, 1937, nr 14, s. 3.

⁴⁰ BORTLICZEK 2017, s. 303–306; BOGOCZOVÁ 2017 (non vidi).

WYKAZ CYTOWANYCH ŹRÓDEŁ I LITERATURY PRZEDMIOTU

ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE I MATERIAŁY NIEPUBLIKOWANE

- PMMC [= Parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie], *Metryki chrztów*, XXI B, XXII A; *Metryki zgonów*, IV A, IX B
 ZAO [= Zemský Archiv v Opavě], SMSK [= Sbíрка matrik Severomoravského kraje], sygn. Fr VII 13, *Metryki ślubów parafii rzymskokatolickiej we Frydku 1857–1877*

ŹRÓDŁA DRUKOWANE I LITERATURA PRZEDMIOTU

- BIAŁYNIA-CHOŁODECKI 1913 = Józef Białynia-Chołodecki, *Pamiętnik powstania styczniowego*, Lwów 1913
 BOGOCZOVÁ 2017 = Irena Bogoczová [rec.], *Izabela Łuc, Słownik nazwisk mieszkańców południowego Śląska XIX wieku. Katowice 2016*, „Studia Slavica” (Ostrava), XXI, 2017, 1
 BORTLICZEK 2017 = Małgorzata Bortliczek [rec.], *Izabela Łuc, Słownik nazwisk południowego Śląska, Katowice 2016*, „Onomastica”, LXI, 2017, 1, s. 303–306
 BROŹEK 1948 = Ludwik Brożek, *Firla Józef (1866–1911), ksiądz, pisarz ludowy i etnograf, w: Polski słownik biograficzny*, t. VI, Kraków 1948
 FIRLA 1895 = Józef Firla, *O nazwach słowiańskich w ziemi cieszyńskiej*, „Gwiazdka Cieszyńska”, XLVIII, 1895, 1–4, 6, 8, 10
 GC = „Gwiazdka Cieszyńska”, XIX, 1866, 24
 GOLEC, BOJDA 1993 = Józef Golec, Stefania Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*, t. I, Cieszyn 1993
 KARASŃ 2010 = *Śląsk południowy*, w: *Dialekty i gwary polskie. Kompendium internetowe*, red. Halina Karaś, 2010, <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?l1=opis-dialektow&l2=dialekt-slaski&l3=slask-poludniowy> (dostęp: 1 czerwca 2018).
 KUŚKA, ZBYLUT-JADCZYK 2016 = Maksymilian Kuśka, Katarzyna Zbylut-Jadczyk, *Inwentarz Archiwum Rzymskokatolickiej Parafii p.w. św. Marcina w Lesznej Górnej, Leszna Górna 2016*
 LIPOWSKI 2002 = Jaroslav Lipowski, *Nazwiska z Jabłonkowa i okolic u schyłku XVII wieku*, Wrocław 2002
 ŁUC 2016 = Izabela Łuc, *Słownik nazwisk mieszkańców południowego Śląska XIX wieku*, Katowice 2016
 MAKOWSKI 1997 = Mariusz Makowski, *Rodzina baronów von Mattencloitów na Zebrzydowicach (1747–1888)*, „Familia Silesiae”, II, 1997, s. 47–68
 MILERSKI 1996 = Władysław Milerski, *Nazwiska cieszyńskie*, Cieszyn 1996
 MILERSKI 1998 = Władysław Milerski, *Staropolszczyzna zaolziańskich nazw własnych*, „Biuletyn Ludoznawczy”, XXI, 1998, s. 12–19
 MORYS-TWAROWSKI 2013 = Michael Morys-Twarowski, *Sytuacja wyznaniowa*, w: *Śląsk Cieszyński od Wiosny Ludów do I wojny światowej (1848–1918)*, red. Krzysztof Nowak, Idzi Panic, Cieszyn 2013 (*Dzieje Śląska Cieszyńskiego od Zaranja do Czasów Współczesnych*, red. Idzi Panic, V)
 MORYS-TWAROWSKI 2016a = Michael Morys-Twarowski, *Dzieje rodu Morysów ze Śląska Cieszyńskiego od XVIII do początku XX wieku*, Chorzów 2016

- MORYS-TWAROWSKI 2016b = Michael Morys-Twarowski, *Z dziejów cieszyńskiego muzealnictwa. Teodor Bulik (1849–1909) — działacz społeczny i kolekcjoner*, „Pamiętnik Cieszyński”, XXI, 2016, s. 79–85
- MORYS-TWAROWSKI 2017 = Michael Morys-Twarowski, *Świerkiewicz (Świrkiewicz) Edward, pseud. i krypt.: Świerk, E. Świerk, E. S. (1808–1875), malarz, publicysta, aktor i reżyser teatralny, działacz społeczny*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. LI, Warszawa–Kraków 2017, s. 341–343
- NIESIECKI 1841 = Kasper Niesiecki, *Herbarz Polski*, wyd. Jan Nepomucen Bobrowicz, t. VIII, Lipsk 1841
- NOWAK 2013 = Krzysztof Nowak, *Przemiany prawno-administracyjne, demograficzne, społeczno-zawodowe i narodowościowe*, w: *Śląsk Cieszyński od Wiosny Ludów do I wojny światowej (1848–1918)*, red. Krzysztof Nowak, Idzi Panic, Cieszyn 2013 (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od Zaranja do Czasów Współczesnych”, red. Idzi Panic, V)
- PANIC 2016 = Idzi Panic, *Język mieszkańców Śląska Cieszyńskiego od średniowiecza do połowy XIX wieku*, Cieszyn 2016
- PE, LIII, 1937, 14 = „Poseł Ewangelicki”, LIII, 1937, 14
- PINDÓR 2010 = Mirosława Pindór, *Teatr w Cieszynie i jego stuletnie dzieje (1910–2010)*, Cieszyn 2010
- POPIOLEK 1939 = Franciszek Popiołek, *Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim*, Katowice 1939
- Postępowanie awansowe 2017 = Postępowanie awansowe — Izabela Łuc, Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów, <http://www.ck.gov.pl/promotion/id/10073/type/1.html> (dostęp: 1 czerwca 2018)
- SEBESS 1921 = Dénes Sebess, *Landownership policy of new Roumania in Transylvania*, Budapest 1921
- SEMRAD 1994 = Gregor Semrad, *Stammfolge Gorgosch aus Teschen in Ostoberschlesien*, „Archiv Ostdeutscher Familienforscher”, XII. Lieferung, 20. November 1994, s. 597–605
- SPYRA 2010a = Janusz Spyra, *Dzieje Cieszyna od 1653 do 1848 roku*, w: *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. Idzi Panic, t. II, Cieszyn 2010
- SPYRA 2010b = Janusz Spyra, *Przemiany demograficzne i społeczne Cieszyna w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, w: *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. Idzi Panic, t. III, Cieszyn 2010
- SPYRA 2012 = Janusz Spyra, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653–1848*, Cieszyn 2012 (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od Zaranja do Czasów Współczesnych, red. Idzi Panic, IV)
- Śląsk Cieszyński 2013 = *Śląsk Cieszyński od Wiosny Ludów do I wojny światowej (1848–1918)*, red. Krzysztof Nowak, Idzi Panic, Cieszyn 2013 (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od Zaranja do Czasów Współczesnych, red. Idzi Panic, V).
- ŻAGAN 2016 = Władysław M. Żagan, *Włoskie migracje zarobkowe w XIX wieku w świetle metryk z przemysłowej części Śląska Cieszyńskiego*, „Pamiętnik Cieszyński”, XXI, 2016, s. 127–143